

การบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์ นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับการจัดการขยะในชุมชน

Integrating Solid Waste Management and Buddhist Principles to Create
Buddhist Innovations for Solid Waste Management in Communities

แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม¹ อรชร ไกรจักร² กรรณิการ์ ขาวเงิน³ พระมหาวิญญูธรรม ศรีชัย⁴ พระมหา
วุฒิชัย บุญถึง⁵ และพระมหานุกูล อริยธรรมวัฒนา⁶

Maechee Kritsana Raksachom, Orachon Kraichakr, Kannikar Khaw-ngern,
Pramaha Warantorn Srikhuy, Phranmaha Wuthichai Bunthuong and
Phrmaha Nugoon Ariyadhammawattana

Received: April 19, 2024

Revised: May 18, 2024

Accepted: May 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการจัดการขยะตามหลักการของกรมควบคุมมลพิษและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ และ 2) บูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับการจัดการขยะในชุมชน ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร ชนิดการวิเคราะห์ตัวบท เก็บรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก หนังสือตำรา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางปรัชญาและวิธีบูรณาการ ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ พบว่า หลักการจัดการขยะ มี 4 หลักการ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs หน้าบ้านน่ามอง บ้านสวยเมืองสะอาด ส่วนหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ ได้แก่ ปัจจยแห่งสัมมาทิฎฐิ อิทธิบาท สัมมปธาน เมื่อวิเคราะห์หลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมด้วยวิธีการทางปรัชญาแล้ว ทำให้พบว่า หลักการจัดการขยะ

¹⁻⁶ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Kritsana.rak@mcu.ac.th, Tel. 089-8982862

มีข้อบกพร่องในแง่ที่ว่า เป็นเพียงหลักการที่สอนให้ประชาชนจัดการขยะเท่านั้น แต่ไม่ได้ปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนรักษาสິงแวดล้อม ทั้ง ๆ ที่การที่ประชาชนจะจัดการขยะได้ มีผลมาจากจิตสำนึก ส่วนหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะมีข้อบกพร่องในแง่ที่ว่า เป็นหลักธรรมที่มีความล้าสมัย เพราะพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เมื่อสองพันกว่าปีมาแล้ว หากไม่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน หลักพุทธธรรมคงไม่เกิดประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน และ 2) ผลการบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน พบว่า การบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมตามวิธีบูรณาการของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) คือ การปรับพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์ ทำให้ได้นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน

คำสำคัญ: การบูรณาการ, ชุมชน, นวัตกรรมวิถีพุทธ, หลักการจัดการขยะ, หลักพุทธธรรม

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the principles of solid waste management according to the principles of the Pollution Control Department and Buddhist principles that promoted solid waste management; and 2) to integrate solid waste management principles and Buddhist principles to create Buddhist innovations for solid waste management in communities. It was a documentary research, a type of textual analysis, collecting data from Tipitaka, textbooks, analyzing data using philosophical and integrative methods. The research results found that 1) the results of the study of solid waste management principles and Buddhist principles that promoted solid waste management found that there were 4 solid waste management principles, namely solid waste separation, solid waste management according to the 3 Rs principles, i.e. attractive front of house, beautiful house, clean city. The Buddhist principles that promoted solid waste management included the factors of Sammaditthi, Iddhipada, and Sammappadhana. When the solid waste management principles and Buddhist principles were analyzed using philosophical methods, it was found that the solid waste management principles was flawed in the sense that it only taught people to manage solid waste

but did not instill environmental awareness in people, even though people's ability to manage solid waste was influenced by their awareness, but the Buddhist principles that promoted solid waste management were flawed in that they were outdated principles because the Buddha taught them over two thousand years ago. If they were not applied in today's society, the Buddhist principles will not be beneficial to today's society; 2) the results of integrating solid waste management principles and Buddhist principles to create Buddhist innovations for solid waste management in communities found that the integration of solid waste management principles and Buddhist principles according to the integration method of Phra Phrombandit (Prayoon Dhammacitto) was to adjust Buddhism to science, resulting in Buddhist innovations for solid waste management in communities.

Keywords: Integration, Community, Buddhist Innovation, Solid Waste Management Principles, Buddhist Principles

บทนำ

Salika (2565) ได้เปิดเผยข้อมูลว่า ในแต่ละปี ประชาชนทั่วโลกผลิตขยะเกือบ 2,000 ล้านตัน ซึ่งขยะดังกล่าวมีที่มาจากบริษัท อาคาร บ้าน ลานสาธารณะ ธุรกิจขนาดเล็ก และหากขยะดังกล่าวนี้ถูกนำไปบรรจุในสระว่ายน้ำขนาดมาตรฐานโอลิมปิก จะสามารถบรรจุได้ถึง 82,200 แห่ง นอกจากนี้ยังได้เปิดเผยข้อมูลอีกว่า ประเทศจีนสร้างขยะ 395 ล้านตันต่อปี ซึ่งมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 ของโลก รองลงมา คือ ประเทศสหรัฐอเมริกาสร้างขยะ 265 ล้านตันต่อปี ซึ่งเป็นอันดับที่ 2 ของโลก จะอย่างไรก็ดี หากวัดกันในด้านการผลิตขยะต่อหัวประชากร ประเทศสหรัฐอเมริกาจะอยู่ลำดับที่ 1 ของโลก เพราะประชากรแต่ละคนผลิตขยะอยู่ที่ 812 กิโลกรัม ส่วนประเทศไทยเป็นอันดับที่ 3 ของโลก (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565) และในปี พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา กรมควบคุมมลพิษ (2566) ได้เปิดเผยข้อมูลสถานการณ์ขยะของชุมชนในประเทศไทยว่า ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น 26.95 ล้านตัน ปริมาณขยะที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ 9.31 ล้านตัน ปริมาณขยะที่ถูกกำจัดถูกต้อง 10.17 ล้านตัน ปริมาณขยะที่ถูกกำจัดไม่ถูกต้อง 7.47 ล้านตัน ปริมาณขยะตกค้าง 28.23 ล้านตัน นอกจากนี้ยังได้เปิดเผยข้อมูลอีกว่า สถานที่กำจัดขยะที่ถูกต้อง มีเพียงจำนวน 116 แห่งเท่านั้น ส่วนสถานที่กำจัดขยะที่ไม่ถูกต้อง มีถึงจำนวน 1,964 แห่ง ข้อมูล

ดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นได้ว่า ขยะในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2566 โดยภาพรวมมีปริมาณมากถึง 26.95 ล้านตัน ซึ่งมีปริมาณมากกว่าปี พ.ศ. 2565 ถึง 1 ล้านตัน เพราะปี พ.ศ. 2565 มีปริมาณขยะเกิดขึ้นเพียง 25.70 ล้านตันเท่านั้น (กรมควบคุมมลพิษ, 2565) ฉะนั้น จึงเป็นที่น่ากังวลใจว่า ปริมาณขยะจำนวนมากเช่นนี้อาจส่งผลกระทบต่อในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม 2) เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคและแมลงพาหะนำโรค 3) ประชาชนมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคระบาด 4) สิ่งแวดล้อมเกิดความเสียหาย 5) ภาพรวมของชุมชนไม่สะอาดสวยงาม 6) ประชาชนรู้สึกรำคาญกลิ่นเหม็นของขยะ 7) เป็นสาเหตุของการเกิดอัคคีภัย (วิทยา ยนต์สันเทียะ, 2557) จะอย่างไรก็ตาม รัฐบาลไม่ได้นิ่งเฉยต่อปัญหาขยะดังกล่าว จะเห็นได้ว่า คณะรัฐบาลได้มุ่งหน้าวางแผนจัดการขยะพลาสติก ระยะ 2 (ปี พ.ศ. 2566-2570) (สำนักข่าวอินโฟเควสท์, 2566) ขยะพลาสติกที่ต้องการจะจัดการ ได้แก่ 1) ถุงพลาสติกหูหิ้วแบบบาง 2) กล่องโฟมบรรจุอาหาร 3) แก้วพลาสติก 4) หลอดพลาสติก (กรมควบคุมมลพิษ, 2565) จะอย่างไรก็ตาม ปริมาณขยะได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอย่างมีนัยสำคัญ

นวัตกรรม คือ สิ่งประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการใหม่ที่เกิดจากการบูรณาการ ทฤษฎีและความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าเดิม Smith, D. (2010) ได้แบ่ง นวัตกรรมไว้ 3 ประเภท คือ 1) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ เป็นนวัตกรรมที่เกิดจากการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ที่สามารถจับต้องได้ เช่น โทรศัพท์มีฟังก์ชันการใช้งานที่หลากหลาย 2) นวัตกรรมบริการ เป็น นวัตกรรมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ เช่น แอปพลิเคชันของธนาคารสำหรับทำธุรกรรมทางการเงินแบบออนไลน์ได้ทุกที่ทุกเวลา 3) นวัตกรรมกระบวนการ เป็นนวัตกรรมที่เป็น การคิดค้นการวางแผนดำเนินงานให้เป็นระบบซึ่งก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และเกิดประโยชน์สูงสุด เช่น อุตสาหกรรมการขนส่งคิดค้นระบบการผลิตที่รวดเร็วและประสิทธิภาพสูงสุด มาถึงตรงนี้จะเห็นได้ว่า นวัตกรรมมีความหมายครอบคลุมสิ่งประดิษฐ์ การบริการและกระบวนการ ซึ่งหมายความว่า เมื่อประเทศไทยประสบปัญหาขยะดังกล่าวมาข้างต้น หน่วยงานภาครัฐไม่ใช่จะคิดค้น เฉพาะนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์สำหรับจัดการขยะเพียงเท่านั้น แต่ควรคิดค้นนวัตกรรมเชิงกระบวนการ สำหรับจัดการขยะด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ก็เพราะว่า การใช้ใช้นวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ในการจัดการขยะเป็น การแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ เพราะแม้จะมีนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ที่มีคุณภาพมากเพียงใดก็ตาม หาก ประชาชนโดยส่วนใหญ่ในประเทศไทยขาดจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการ จัดการขยะอย่างถูกวิธี ปริมาณขยะจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนการใช้ นวัตกรรมเชิงกระบวนการสำหรับจัดการขยะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ เพราะหากชุมชนทุกแห่ง

ในประเทศไทยมีนวัตกรรมเชิงกระบวนการสำหรับการจัดการขยะที่ต้นทาง ปริมาณขยะในประเทศไทยโดยภาพรวมจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญ และขยะบางส่วนจะถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์

การบูรณาการ หมายถึง การนำส่วนย่อยตั้งแต่ 2 สิ่งขึ้นไปซึ่งมีความแตกต่างกันมาประสานเข้าด้วยกันเพื่อให้ได้แกนหลักที่สมบูรณ์กว่าหรือใหญ่กว่า แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

- 1) การบูรณาการเชิงรูปธรรม (Factual Integration) หมายถึง การนำหน่วยตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไปซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรม เช่น ระบบ องค์การ บุคคล มาประสานเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน เพื่อจัดโครงสร้างใหม่ กระบวนการใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ
- 2) การบูรณาการเชิงนามธรรม (Conceptual Integration) หมายถึง การนำแนวคิด กระบวนทัศน์ ทฤษฎี โครงการ แผนงาน มาประสานเข้าด้วยกันเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีกว่าเดิมหรือสมบูรณ์มากกว่าเดิม เช่น จัดแพทย์ศึกษาทฤษฎีการรักษาโรคจากสำนักต่าง ๆ แล้วนำทฤษฎีของสำนักต่าง ๆ มาบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อให้ได้วิธีการรักษาโรคที่มีประสิทธิภาพ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2549) มาถึงตรงนี้ อาจกล่าวได้ว่า การบูรณาการเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ทั้งนี้เพราะการสร้างสรรค์นวัตกรรมจะต้องอาศัยองค์ความรู้เดิมเป็นบาทฐานในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ดังนั้น ณ ตอนนี้ ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาขยะ ประชาชนและสิ่งแวดล้อมกำลังได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม งบประมาณของหน่วยงานภาครัฐสูญเปล่าไปกับค่ากำจัดขยะ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างสรรค์นวัตกรรมสำหรับการจัดการขยะเพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาขยะทั่วประเทศ ฉะนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การบูรณาการหลักการจัดการขยะ คือ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs บ้านบ้านน่ามอง บ้านสวยเมืองสะอาด ร่วมกับหลักพุทธธรรม คือ ปัจจยแห่งสัมมาทิฐิ อิทธิบาท สัมมปธาน เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับการจัดการขยะในชุมชน น่าจะช่วยให้แลเห็นแนวทางการจัดการขยะเพื่อนำไปสู่การลดปริมาณขยะในชุมชนและประเทศชาติของเราได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ คณะผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธ ทั้งนี้เพื่อนำนวัตกรรมวิถีพุทธดังกล่าวไปปฏิบัติการแก้ไขปัญหาขยะสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักการจัดการขยะตามหลักการของกรมควบคุมมลพิษและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ
2. เพื่อบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับการจัดการขยะในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ชนิดการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักการจัดการขยะ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs หน้าบ้านน่ามอง และบ้านสวยเมืองสะอาด จากตำรา หนังสือของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่จะนำมาส่งเสริมการจัดการขยะ ได้แก่ ปัจจยแห่งสัมมาทิฐิ อิทธิบาท และสัมมปปธาน จากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ตำรา หนังสือที่เกี่ยวข้อง

2. วิเคราะห์และวิพากษ์หลักการจัดการขยะ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs หน้าบ้านน่ามอง และบ้านสวยเมืองสะอาด และหลักพุทธธรรม ได้แก่ ปัจจยแห่งสัมมาทิฐิ อิทธิบาท และสัมมปปธาน ด้วยวิธีการทางปรัชญา (Philosophical Approach) กล่าวคือ การใช้ตรรกะ (Logic) ในการวิเคราะห์ตีความเพื่อชี้ให้เห็นช่องโหว่หรือข้อบกพร่องของหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรม

3. สร้างจุดเชื่อมโยงระหว่างหลักการจัดการขยะ และหลักพุทธธรรม ด้วยการนำหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมมาเสริมซึ่งกันและกันหรือนำข้อดีของแต่ละอย่างมาประสานเข้าด้วยกันเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สมบูรณ์

4. บูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมตามหลักการบูรณาการของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อุปนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (พระธรรมโกศาจารย์, 2553) เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาหลักการจัดการขยะตามหลักการของกรมควบคุมมลพิษและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ พบว่า หลักการเกี่ยวกับการจัดการขยะเป็นหลักการที่อธิบายวิธีการคัดแยกขยะ การจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการพัฒนาชุมชนให้สะอาดอย่างยั่งยืน มี 4 หลักการ ประกอบด้วย 1) การคัดแยกขยะ คือ การแยกประเภทของขยะแต่ละชนิดออกจากกันเพื่อความสะดวกในการนำไปจัดการและนำไปใช้ประโยชน์ ขยะมี 4 ประเภท ได้แก่ ขยะอินทรีย์ คือ ขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ขยะรีไซเคิล คือ วัสดุเหลือใช้ เช่น กระดาษ โลหะ อลูมิเนียม ขวดพลาสติก ขยะอันตราย หมายถึง ขยะที่ปนเปื้อนกับวัตถุ

อันตราย เช่น หลอดไฟ แบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย กระป๋องบรรจุสี และขยะทั่วไป หมายถึง วัสดุเหลือใช้ที่ไม่คุ้มต่อการนำกลับมาใช้ใหม่ เช่น หลอดพลาสติก ถังพลาสติก ขอบเบาะหมี่สำเร็จรูป (กรมควบคุมมลพิษ, 2558) 2) การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs คือ การใช้ประโยชน์จากขยะแต่ละประเภทอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดความคุ้มค่า ประกอบด้วย Reduce ลดใช้ คือ การลดปริมาณการใช้ เช่น การใช้ตะกร้าหรือถุงผ้าแทนถุงพลาสติก การใช้แก้วส่วนตัวแทนแก้วพลาสติก การใช้ปืนโตแทนโฟม Reuse ใช้ซ้ำ คือ การนำวัสดุกลับมาใช้ประโยชน์อีกครั้ง เช่น การทำสิ่งประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ การใช้กระดาษให้ครบสองหน้า การใช้ถ่านไฟฉายที่ชาร์ตได้ใหม่ Recycle นำกลับมาใช้ใหม่ คือ การนำขยะรีไซเคิลมาเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิตหรือทำผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น การนำกระป๋องอลูมิเนียมมาหลอมเป็นขาเทียม การทำตะกร้าโดยใช้กล่องเครื่องดื่ม UHT การทำกล่องทิชชูโดยใช้กระดาษ (กรมควบคุมมลพิษ, 2561) 3) บ้านบ้นน่ามอง คือ การบริหารจัดการครัวเรือนให้สะอาด สวยงาม เกณฑ์ที่ใช้ประกวดหน้าบ้านน่ามอง ได้แก่ บริเวณหน้าบ้านและรอบบ้านสะอาด สวยงาม ไม่มีกองขยะ จัดสิ่งของภายในบ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ปลูกพืชผักสวนครัวหรือสมุนไพร 5 ชนิดขึ้นไป และมีความคิดสร้างสรรค์ เช่น จัดสวนหย่อมภายในบริเวณบ้าน (องค์การบริหารส่วนตำบลอินทประมูล อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง, 2564) 4) บ้านเมืองสะอาด คือ การพัฒนาชุมชนให้สะอาดสวยงาม น่าอยู่ ลักษณะของการพัฒนาชุมชน คือ การเก็บขยะที่ตกหล่นในชุมชน การตายหมู่รื้อถอน การขุดลอกคูคลองรางระบายน้ำ (องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, 2563)

อย่างไรก็ดี คณะผู้วิจัยสามารถวิพากษ์หลักการจัดการขยะได้ว่า หลักการจัดการขยะข้างต้นนี้เป็นเพียงหลักการที่แรงจูงใจให้ประชาชนตระหนักถึงผลกระทบจากปัญหาขยะแล้วลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาขยะด้วยการคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก 3 Rs รักษาความสะอาดครัวเรือนของตนเองและพัฒนาชุมชนให้สะอาดสวยงาม แต่หลักการนี้จะไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนและประเทศชาติได้อย่างเป็นรูปธรรม หากไม่ถูกนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ถึงแม้หลักการนี้จะถูกนำไปปฏิบัติจริงในชุมชน หากประชาชนในชุมชนขาดจิตสำนึก ไม่มีความเพียรพยายามที่จะพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ หลักการนี้ย่อมไม่อาจอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนได้เช่นกัน สิ่งนี้จึงนับว่าเป็นข้อบกพร่องของหลักการจัดการขยะ และในอีกแง่หนึ่ง คณะผู้วิจัยอาจวิพากษ์หลักการจัดการขยะได้ว่า หลักการนี้มุ่งให้ประชาชนรักโลก แก้ไขปัญหาขยะ พัฒนาชุมชนและประเทศชาติให้สะอาดสวยงามเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ไม่ได้มุ่งสอนให้คนมีคุณธรรม มีจิตสำนึกที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม เราไม่ควรลืมไปว่า การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs การรักษาความสะอาดหน้าบ้าน การพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ เป็นผลมาจากคุณธรรม จิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อที่อยู่ภายในจิตใจของ

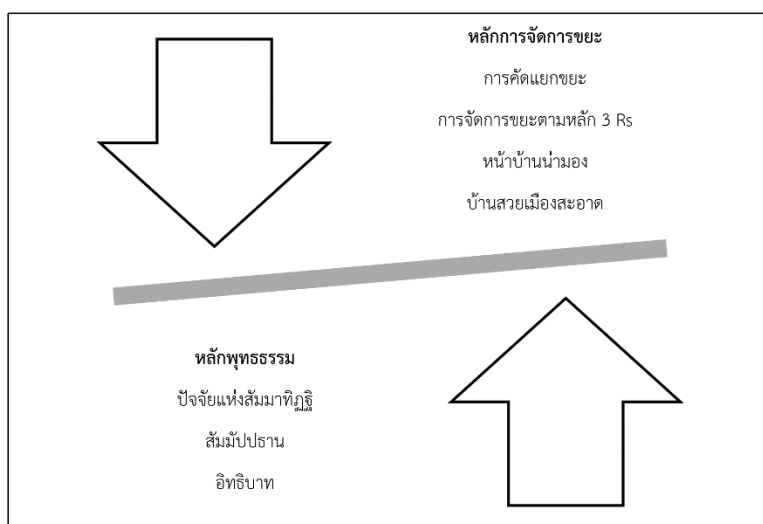
ปัจเจกชน กล่าวอีกอย่างก็คือ คุณธรรม จิตสำนึก ความรับผิดชอบ เป็นสาเหตุ (Cause) ให้เกิดผล (Effect) คือ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs การรักษาความสะอาดหน้าบ้าน การพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ ตัวอย่างเช่น นาย ก. ไม่ได้รับการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับจิตสำนึก รักษาสิ่งแวดล้อม เขามักจะทิ้งขยะลงในพื้นที่สาธารณะ ส่วน นาย ข. ได้รับการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อม เขาเมื่อบริโภคใช้สอยสินค้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะทิ้งขยะลงในถังขยะเสมอ และพยายามใช้วัสดุที่ช่วยลดปริมาณขยะ เช่น ใช้ถุงผ้า ตะกร้าแทนถุงพลาสติก มาถึงตรงนี้ จะเห็นได้ว่า นาย ก. และ นาย ข. มีจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะพวกเขาสองคนถูกเลี้ยงและถูกอบรมมาแตกต่างกัน ฉะนั้น พุทธศาสนาจึงกล่าวว่า คนเราจะประเสริฐได้ หรือเป็นคนดีได้ จะต้องฝึกหัดปฏิบัตินิสัยเท่านั้น (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้น ประชาชนจะสามารถคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก 3 Rs รักษาความสะอาดหน้าบ้าน และพัฒนาชุมชนให้สะอาดได้ จะต้องผ่านการอบรมคุณธรรมจริยธรรม หรือผ่านการปลูกฝังจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อมก่อน เมื่อเขามีจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อม เขาจะปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า หลักการจัดการขยะ 4 หลักการ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs หน้าบ้านน่ามอง และบ้านสวยเมืองสะอาด เป็นหลักการมีข้อบกพร่องตรงที่ไม่ได้มุ่งสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรักษาสีสิ่งแวดล้อม มุ่งเฉพาะให้ประชาชนทำตามข้อปฏิบัติเท่านั้น ซึ่งผลลัพธ์อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นเลยก็ได้

หลักพุทธธรรมที่จะนำมาส่งเสริมการจัดการขยะ มี 3 หลักธรรม ได้แก่ 1) ปัจจยแห่งสัมมาทิฐิ หมายถึง เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิหรือความเห็นที่ถูกต้อง สัมมาทิฐิเป็นจุดเริ่มต้นของการทำความดี อย่างไรก็ดี สัมมาทิฐิจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยธรรม 2 ประการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ได้แก่ ปรโตโฆสะ คือ การรับฟังคำแนะนำจากบุคคลอื่น การศึกษาเรียนรู้จากครูอาจารย์ โยนิโสมนสิการ คือ การคิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์แยกแยะให้เห็นสาเหตุและผลของสิ่งต่าง ๆ อย่างละเอียด (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) 2) สัมมปธาน หมายถึง ความเพียรโดยชอบเพื่อลดละความชั่วสร้างความดี (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มี 4 ประการ ได้แก่ สังวรปธาน คือ การใช้ความเพียรในการป้องกันการเกิดขึ้นแห่งบาปอกุศล ปหานปธาน คือ การใช้ความเพียรในการละบาปอกุศลธรรมที่กำลังเกิดขึ้น ภวานาปธาน คือ การใช้ความเพียรเพื่อสร้างกุศลธรรม และอนุรักษนาปธาน คือ การใช้ความเพียรในการรักษากุศลธรรมให้เจริญไพบูลย์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) 3) อิทธิบาท หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มี 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ คือ ความพอใจในการกระทำการงาน วิริยะ คือ ความเพียร

พยายามในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ จิตตะ คือ ความตั้งใจแน่วแน่ในการทำงาน
4) วิมังสา คือ การไตร่ตรองใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบการทำงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ทั้งนี้
เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

จากการศึกษาหลักพุทธธรรมขั้นต้น สามารถอธิบายได้ว่า ปัจจยแห่งสัมมาทิฐิ 2 เป็น
หลักธรรมที่สอนให้บุคคลเรียนรู้แล้วคิดโดยใช้วิจารณ์ญาณ สัมมัมปธาน 4 เป็นหลักธรรมที่สอนให้
บุคคลกระทำความเพียรเพื่อลดละความชั่วและเพียรสร้างความดี อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่สอน
ให้บุคคลมีจิตใจรักในงาน มุ่งมั่นทำงาน มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงาน ใช้ปัญญาตรวจสอบงานเพื่อ
ค้นหาวิธีการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ อย่างไรก็ดี ธรรมะของพระพุทธศาสนาถูกประกาศมา
ตั้งแต่ 2 พันกว่าปีมาแล้ว แต่สังคมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงอย่างมากซึ่งแตกต่างจากสังคมในครั้ง
พุทธกาล มีความเป็นไปได้ว่า หลักธรรมในพุทธศาสนาอาจจะไม่เหมาะสมสำหรับสังคมปัจจุบัน
เพราะสังคมปัจจุบันมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ฉะนั้น การบูรณาการหลักธรรมหรือการประยุกต์ใช้
หลักธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะช่วยทำให้หลักธรรมสามารถนำไปใช้ได้จริงในสังคมปัจจุบันได้
ดังคำกล่าวของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ที่ว่า “พระพุทธศาสนาจะอยู่รอดในสังคมใด
ก็ต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในสังคมนั้น” (พระธรรมโกศาจารย์, 2553)

2. ผลการบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม
วิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน พบว่า คณะผู้วิจัยได้สร้างชุดเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดการจัดการ
และหลักพุทธธรรมเพื่อการบูรณาการดังนี้

ภาพที่ 1 การสร้างจุดเชื่อมโยง

จากภาพการสร้างจุดเชื่อมโยงระหว่างหลักการจัดการขยะ และหลักพุทธธรรม สามารถอธิบายได้ว่า หลักการจัดการขยะเป็นหลักการที่ทรงคุณค่าให้ประชาชนคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก 3 Rs รักษาความสะอาดครัวเรือนของตนและพัฒนาชุมชนให้สะอาดสวยงาม แต่หลักการจัดการขยะมีข้อบกพร่องในแง่ที่ว่าไม่มีการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนจัดการขยะ ส่วนหลักพุทธธรรม ได้แก่ ปัจจยแห่งสัมมาทิฐิ 2 เป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลเรียนรู้และคิดโดยใช้วิจารณ์ญาณ อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลกระทำการงานด้วยความรัก ความเพียร ความมุ่งมั่นจดจ่อ และการไตร่ตรอง สัมมปธาน 4 เป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลเพียรพยายามลดละความชั่วหมั่นสร้างคุณดี พุทธธรรมดังกล่าวมีข้อบกพร่องในแง่ที่ว่าไม่มีความทันสมัยต่อการนำไปใช้ในสังคมปัจจุบัน เพราะหลักพุทธธรรมถูกแสดงไว้เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์ ฉะนั้น หลักพุทธธรรมจึงมีความล้าสมัย มาถึงตรงนี้ จะเห็นได้ว่า หลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรม เมื่อวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางปรัชญาแล้ว จะพบว่า มีข้อบกพร่องทั้งคู่ จะอย่างไรก็ตาม การที่หลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมมีข้อบกพร่อง ไม่ได้หมายความว่า ใช้การไม่ได้ หลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมยังคงใช้การได้เหมือนเดิม แต่อาจจะไม่เกิดประสิทธิผลและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ตัวอย่างเช่น ในหมู่บ้าน ก. ผู้นำชุมชนสอนให้ชาวบ้านปฏิบัติตามหลักการจัดการขยะ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs การรักษาความสะอาดหน้าบ้าน การพัฒนาหมู่บ้านให้สะอาดสวยงาม แน่นอนว่า ชาวบ้านบางส่วนอาจจะปฏิบัติตาม บางส่วนอาจจะไม่ปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพราะผู้นำชุมชนไม่ได้ปลูกฝังให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนชาวบ้านที่ปฏิบัติตามหลักการจัดการขยะที่ผู้นำชุมชนแนะนำ อาจกล่าวได้ว่า ชาวบ้านเหล่านี้มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ส่วนอีกตัวอย่างหนึ่ง ในหมู่บ้าน ข. ผู้นำชุมชนสอนให้ชาวบ้านนำหลักพุทธธรรม ได้แก่ ปัจจยแห่งสัมมาทิฐิ สัมมปธาน อิทธิบาท ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการขยะ แน่นอนว่า ชาวบ้านในหมู่บ้าน ข. จะไม่จัดการขยะอย่างแน่นอน เพราะพวกเขาไม่รู้ว่า จะนำหลักพุทธธรรมไปจัดการขยะอย่างไร และพวกเขาคงคิดว่า ผู้นำชุมชนไม่ฉลาดเท่า ๆ ที่แนะนำ ให้ลูกบ้านนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการจัดการขยะ ทั้งนี้เพราะหลักพุทธธรรมตามความเข้าใจของชาวบ้านเป็นสิ่งที่พระสงฆ์ปฏิบัติและนำมาแสดงโปรดแก่ชาวพุทธเพื่อการปฏิบัติใช้ชีวิตประจำวัน หลักพุทธธรรมไม่ใช่สิ่งที่จะนำมาใช้ในการจัดการขยะ มาถึงตรงนี้ จะเห็นได้ว่า การแยกหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมใช้การได้ไม่ดีเท่าที่ควร กล่าวอีกอย่างก็คือ หลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรม เมื่ออยู่แยกกัน ย่อมไม่อำนวยผลที่พึงประสงค์สำหรับการจัดการขยะ ฉะนั้น การสร้างจุดเชื่อมโยงระหว่างหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมจึงเป็นการนำข้อดีของแต่ละหลักการมาประสานเข้าด้วยกันเพื่อปิดข้อบกพร่องของแต่ละหลักการ สอดคล้องกับแนวคิด

ของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ที่ว่า “ศาสตร์สมัยใหม่ มุ่งแสวงหาความจริงโดยไม่สนใจเรื่องศีลธรรม การนำหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา เติมเต็มให้กับศาสตร์เหล่านั้น ย่อมจะช่วยให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์” (พระธรรมโกศาจารย์, 2553)

เมื่อคณะผู้วิจัยได้สร้างจุดเชื่อมโยงระหว่างหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมดังกล่าวมาแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการบูรณาการที่ 2 คือ การปรับพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์ (พระธรรมโกศาจารย์, 2553) เป็นกรอบในการสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน โดยนำหลักการจัดการขยะ คือ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs หน้าบ้านนำมอง บ้านสวยเมืองสะอาด มาบูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรม คือ ปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ สัมมปธาน อธิิบาท การบูรณาการครั้งนี้ ได้ถอดความหมายและสาระสำคัญของหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมแล้วนำเสนอในรูปแบบโมเดล ดังนั้น ผลของการบูรณาการในครั้งนี้ จึงได้นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน มีอักษรย่อว่า “L A T E Model” (อ่านว่า ลาเต้โมเดล) ซึ่งมีคำอธิบายดังนี้

L = Listening หมายถึง การฟังอย่างลึกซึ้ง การศึกษาเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs การรักษาความสะอาดหน้าบ้านให้เน่ามอง การพัฒนาชุมชนให้สะอาดสวยงาม ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ พรโตโฆสะ

T = Thinking หมายถึง การเล็งเห็นผลกระทบของปัญหาขยะ การคิดวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวเหตุผลของปัญหาขยะเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาขยะในชุมชน ตรงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ โยนิโสมนสิการ

A = Action หมายถึง การลงมือแก้ไขปัญหายุ่งอย่างจริงจัง เช่น การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs การรักษาความสะอาดบ้าน การพัฒนาชุมชนให้สะอาดสวยงาม ตรงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ สัมมปธาน 4

E = Effort หมายถึง การมีใจรักษาความสะอาด ความพยายามในการพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ การมีจิตใจมุ่งมั่นแน่วแน่ต่อเป้าหมาย การตรวจสอบและหาแนวทางพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะอย่างต่อเนื่อง ตรงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ อธิิบาท 4

จะเห็นได้ว่า นวัตกรรมวิถีพุทธ “L A T E Model” มีที่มาจากหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรม หมายความว่า อักษรย่อภาษาอังกฤษแต่ละตัวมีที่มาจากหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ L = Listening มีที่มาจากพรโตโฆสะ T = Thinking มีที่มาจากพรโตโฆสะ A = Action มีที่มาจากสัมมปธาน E = Effort มีที่มาจากอธิิบาท ส่วนรายละเอียดที่อยู่ภายในอักษรย่อภาษาอังกฤษ เช่น การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs และประเด็น

อื่น ๆ มีที่มาจากหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรม มาถึงตรงนี้ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า หลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมถูกบูรณาการเข้าด้วยกันจนกลายเป็นองค์รวมที่สมบูรณ์และเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการจัดการขยะในชุมชนสืบต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาหลักการจัดการขยะตามหลักการของกรมควบคุมมลพิษและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ พบว่า หลักการจัดการขยะ มี 4 หลักการ ได้แก่ 1) การคัดแยกขยะ คือ การแยกประเภทของขยะแต่ละชนิดออกจากกันเพื่อความสะดวกในการนำไปจัดการและนำไปใช้ประโยชน์ 2) การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs คือ การลดใช้วัสดุก่อขยะ การนำวัสดุมาใช้ซ้ำ และการนำขยะเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิล 3) หน้าบ้านน่ามอง คือ การบริหารจัดการครัวเรือนแต่ละครัวเรือนให้สะอาดสวยงาม 4) บ้านสวยเมืองสะอาด คือ การพัฒนาชุมชนให้สะอาดสวยงามน่าอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรชร ไกรจักร, พระมหาวิญญูธรรม ญาณกิตติ และพระมหานิติทัศน์ ญาณสิทธิ (2566) พบว่า องค์ความรู้ที่สำคัญต่อการจัดการขยะ ได้แก่ 1) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะผิดวิธี 2) การคัดแยกขยะ 4 ประเภท คือ ขยะทั่วไป ขยะอันตราย ขยะอันตราย และขยะรีไซเคิล รวมถึงเส้นทางของขยะแต่ละประเภท 3) กิจกรรมจัดการขยะตามหลัก 3 Rs กล่าวคือ ลด ใช้ ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ 4) กิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ เช่น กิจกรรมร้านค้าเสี่ยงทาย กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมขยะแลกไข่ 5) ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการขยะ ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นผู้นำในการจัดการขยะ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการจัดการขยะ โรงเรียนและวัดให้การช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 6) ผลประโยชน์จากการจัดการขยะ ได้แก่ ชาวบ้านมีรายได้ มีสวัสดิการ มีความสามัคคี และภาพรวมของหมู่บ้านสะอาดสวยงาม ส่วนหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ ได้แก่ 1) ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ 2 ประกอบด้วย ปรีตโมสะ คือ การเรียนรู้จากบุคคลอื่น โยนิโสมนสิการ คือ การวิเคราะห์แยกแยะเพื่อค้นหาเหตุผล 2) สัมมปปธาน 4 ประกอบด้วย สังวรปธาน คือ การใช้ความเพียรในการป้องกันการเกิดขึ้นแห่งบาปอกุศล ปหานปธาน คือ การใช้ความเพียรในการละบาปอกุศลธรรมที่กำลังเกิดขึ้น ภาวนาปธาน คือ การใช้ความเพียรเพื่อสร้างกุศลธรรม และอนุรักษณาปธาน คือ การใช้ความเพียรในการรักษากุศลธรรมให้เจริญไพบูลย์ 3) อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจในการทำางาน วิริยะ คือ ความเพียรพยายามในการทำางานให้ประสบความสำเร็จ จิตตะ คือ ความตั้งใจแน่วแน่ในการทำางาน วิมังสา คือ การไตร่ตรองใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบการงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ

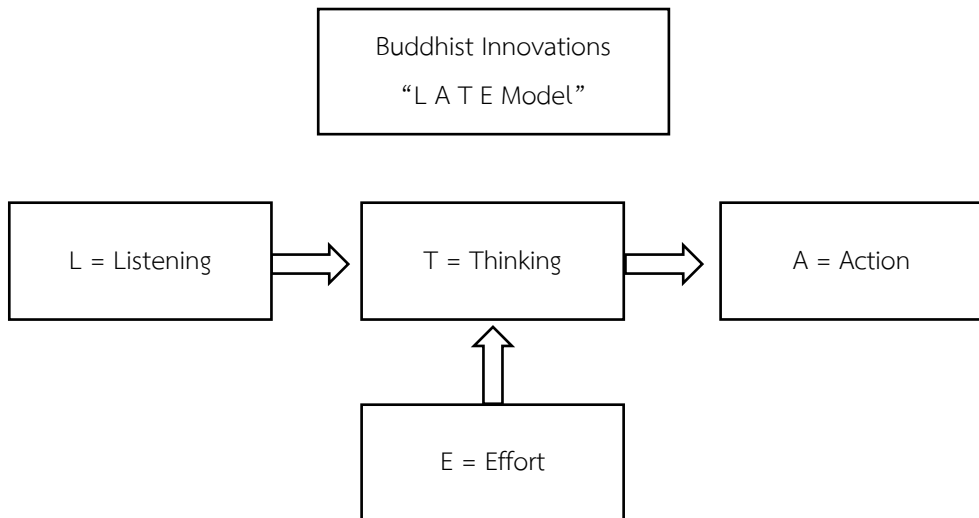
ทั้งนี้เพราะปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ เป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลเรียนรู้แล้วคิดโดยใช้วิจารณ์ญาณ สัมมปธานเป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลกระทำความเพียรเพื่อลดละความชั่วและเพียรสร้างความดี อิทธิบาทเป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลมีจิตใจรักในงาน มุ่งมั่นทำงาน มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงาน ใช้ปัญญาตรวจสอบงานเพื่อค้นหาวิธีการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเกศี จันทราประภาวัฒน์ สุรพล สุยะพรหม และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง (2566) พบว่า การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมประสิทธิผลการจัดการขยะในเทศบาลนครลำปาง ส่งผลให้การจัดการขยะดำเนินไปตามยุทธศาสตร์และนโยบายของเทศบาลนครลำปางได้เป็นอย่างดี แต่ก็มีผลแตกต่างในแง่ที่ว่า เกศี จันทราประภาวัฒน์ สุรพล สุยะพรหม และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง ไม่ได้ใช้ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ และหลักสัมมปธานเพื่อบูรณาการสำหรับจัดการขยะ

2. ผลการบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน พบว่า การสร้างจุดเชื่อมโยงเป็นการนำหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมมาประสานเข้าด้วยกันเพื่อส่งเสริมซึ่งกันและกัน และเมื่อบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมตามวิธีการบูรณาการที่ 2 คือ การปรับพระพุทธานุชาตนาเข้าหาศาสตร์ของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) จึงทำให้ได้นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน “L A T E Model” ซึ่งมีคำอธิบายดังนี้ L = Listening หมายถึง การฟังอย่างลึกซึ้ง การศึกษาเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ T = Thinking หมายถึง การเล็งเห็นผลกระทบของปัญหาขยะ การคิดวิเคราะห์แยกแยะ สืบสาวเหตุผลของปัญหาขยะเพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหaxy ในชุมชน A = Action หมายถึง การลงมือแก้ไขปัญหaxy อย่างจริงจัง E = Effort หมายถึง การมีใจรักความสะอาด ความพยายามในการพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ การมีจิตใจมุ่งมั่นแน่วแน่ต่อเป้าหมาย การตรวจสอบและค้นหาแนวทางพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะหลักการจัดการขยะ และหลักพุทธธรรมได้ส่งเสริมซึ่งกันและกันจนได้องค์ความรู้ที่สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรชร ไกรจักร์ พระมหาวิญญูธรรม ญาณกิตติ และพระมหานิติทัศน์ ญาณสิทธิ (2566) พบว่า รูปแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธเป็นกระบวนการจัดการขยะตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มี 3 ฐาน ได้แก่ ฐานที่ 1 อธิศีลสิกขา: ฐานเข้าใจและเข้าร่วม หมายถึง ผู้นำชุมชนถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการจัดการขยะแก่ประชาชนในหมู่บ้าน ฐานที่ 2 อธิจิตตสิกขา: ฐานมุ่งมั่นและตั้งใจ หมายถึง ผู้นำชุมชนและชาวบ้านลงมือจัดการขยะ ได้แก่ คัดแยกขยะจัดการขยะตามหลัก 3 Rs ทำกิจกรรมหน้าบ้านน้อมอง กิจกรรมบ้านสวยเมืองสะอาด กิจกรรมรณรงค์การใช้ต้นไม้ กล้วยไม้แทนพวงพุดดอกไม้สด กิจกรรมผ้าป่าขยะรีไซเคิล ฐานที่ 3 อธิ

ปัญญาศึกษา: ฐานเพื่อนแนะนำเพื่อน หมายถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน เพื่อขยายผลไปยังชุมชนอื่น

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 2 นวัตกรรมวิถีพุทธ “L A T E Model”

นวัตกรรมวิถีพุทธ “L A T E Model” เป็นนวัตกรรมเชิงกระบวนการ (Process Innovation) สำหรับจัดการขยะในชุมชน โดยเริ่มจาก L = Listening หมายถึง การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะอย่างถูกวิธีแก่ประชาชน T = Thinking หมายถึง การนำเสนอปัญหาขยะในชุมชนต่อประชาชน จุดประกายความคิดให้ประชาชนเห็นผลกระทบจากปัญหาขยะ มองเห็นความสำคัญของการจัดการขยะ ระดมสมองร่วมกันเพื่อค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะ และกำหนดกฎกติกาจัดการขยะในชุมชน A = Action หมายถึง ประชาชนลงมือทำกิจกรรมจัดการขยะเพื่อลดปริมาณขยะในชุมชนให้เหลือศูนย์ เช่น กิจกรรมคัดแยกขยะ กิจกรรมจัดการขยะตามหลัก 3 Rs กิจกรรมหน้าบ้านน่ามอง กิจกรรมบ้านสวยเมืองสะอาด กิจกรรมผ้าป่าขยะไร้เค็ล กิจกรรมทำสิ่งประดิษฐ์จากขยะไร้เค็ล E = Effort หมายถึง ในระหว่างการดำเนินการกิจกรรมจัดการขยะในชุมชน ผู้นำชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สร้างจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับประชาชน ให้กำลังใจประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้พวกเขามีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความพยายามมุ่งมั่นในการจัดการขยะ เพื่อให้ปัญหาขยะหมดไปจากชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควรกำหนดนโยบายบริหารจัดการขยะเหลือศูนย์ และมีคำสั่งไปยังผู้นำชุมชนให้ดำเนินการจัดการขยะในชุมชน พร้อมกับการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด
2. ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน ควรทำประชาคมร่วมกับชาวบ้านในหมู่บ้านของตนเพื่อสร้างกฎกติกาหรือธรรมนูญชุมชนในการบริหารจัดการขยะให้เหลือศูนย์ และมี การกำกับติดตามชาวบ้านแต่ละครัวเรือนอย่างใกล้ชิด โดยมอบหมายให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้ตรวจประเมิน
3. ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูควรกำหนดนโยบายการบริหารจัดการขยะเหลือศูนย์ ประกาศแนวทางการปฏิบัติการจัดการขยะในโรงเรียน มีคำสั่งให้ครูประจำแต่ละชั้นให้ ความรู้เรื่องการจัดการขยะแก่นักเรียน และขอความร่วมมือให้นักเรียนคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก 3 Rs รักษาความสะอาดภายในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้นำชุมชนควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชนจากบทความวิจัยนี้ไปเป็นคู่มือในการวางแผนดำเนินงานจัดการขยะในชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะอย่างยั่งยืน
2. ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูในโรงเรียนควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชนจากบทความวิจัยนี้ไปเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาหน้าที่พลเมือง เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียนและเพื่อให้นักเรียนจัดการขยะที่โรงเรียนและที่บ้านของตนเอง
3. พระสงฆ์ควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชนจากบทความวิจัยนี้ไปแนะนำอบรมชาวพุทธ เพื่อให้ชาวพุทธเห็นความสำคัญของการจัดการขยะ นอกจากนี้พระสงฆ์ควรสร้างระบบการบริหารจัดการขยะเหลือศูนย์โดยนำนวัตกรรมวิถีพุทธไปใช้ในการจัดการขยะภายในวัด

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). การคิดเชิงบูรณาการ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : ชัสเชสมิเดีย.

- เกศี จันทราประภาวัฒน์ สุรพล สุยะพรหม และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง. (2566). พุทธบูรณาการ
ส่งเสริมประสิทธิผลการจัดการขยะ ของเทศบาลนครลำปาง. วารสารสหวิทยาการ
นวัตกรรมปริทรรศน์, 6(1), 59-73.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). ปี 2565 ตัวชี้วัดภาครัฐเข้ม ห้ามใช้ถุงพลาสติกหิ้ว-แก้วพลาสติก
แบบบาง กล่องโฟม 100% และเชิญชวนเอกชนร่วม. เข้าถึงได้จาก https://www.pcd.go.th/pcd_news/15917#:~:text=
- กรมควบคุมมลพิษ. (2558). คู่มือการดำเนินงานคัดแยกขยะมูลฝอยภายในอาคารสำนักงาน. (พิมพ์
ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : บริษัท ฮีโร่ จำกัด.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2561). คู่มือปฏิบัติการ 3 ใช้ (3 R) เพื่อการจัดการขยะชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ : บริษัท ฮีโร่ จำกัด.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). ข้อมูลสถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศ ปี 2565. เข้าถึงได้จาก
<https://thaimsw.pcd.go.th/report1.php?year=2565>
- กรมควบคุมมลพิษ. (2566). ข้อมูลสถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศ ปี 2566. เข้าถึงได้จาก
<https://thaimsw.pcd.go.th/report1.php?year=2566>
- พระธรรมโกศาจารย์. (2553). วิธิบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่. เข้าถึงได้จาก
<https://www.mcu.ac.th/article/detail/435>
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทยา ยนต์สันเทียะ. (2557). รูปแบบและวิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสมกับพื้นที่องค์การบริหารส่วน
ตำบลหนองขุนนาง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์วิศวกรรม
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานก่อสร้างและสาธารณูปโภค). บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.
(พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- สำนักข่าวอินโฟเควสท์. (2566). รัฐบาลเดินหน้าแผนจัดการขยะพลาสติก ระยะ 2 (ปี 66-70)
สอดคล้องศก. BCG. เข้าถึงได้จาก <https://www.infoquest.co.th/2023/294729>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565). 4 มิถุนายน 2565 ไทย
สร้างขยะมากเป็นอันดับ 3 ของโลก. เข้าถึงได้จาก <https://www.onep.go.th/4>

- องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. (2563). *โครงการบ้านเมืองสะอาดคนในชาติมีสุข*. เข้าถึงได้จาก <http://nadee-ud.go.th/files/dynamiccontent/file-231574-16244158941899361137.pdf>
- องค์การบริหารส่วนตำบลอินทประมูล อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง. (2564). *โครงการตำบลน่าอยู่ หน้าบ้านน่ามอง หลังบ้านน่ากิน*. เข้าถึงได้จาก <https://intapramul.go.th/public/list/data/detail/id/2261/menu/1559/page/5>
- อรชร ไกรจักร, พระมหาวรญาณ ญาณกิตติ และพระมหานิติทัศน์ ญาณสิทธิ. (2566). พัฒนาฐานข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลเพื่อการจัดการสู่ชุมชนปลอดภัยวิถีพุทธภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(3), 1126-1142.
- Salika. (2565). *โลกที่ถูกถาโถมด้วย “ขยะ” ปัญหาใหญ่และหมักหมมจนยากจะเยียวยา?*. เข้าถึงได้จาก <https://www.salika.co/2022/03/28/world-of-waste-big-problem/>
- Smith, D. (2010). *Exploring Innovation*. United Kingdom : McGraw Hill Education.

